

MIEJSCA PAMIĘCI

Opole

Wystawa IPN: 'Gospodarka III Rzeszy'

Koncepcja | Concept:
dr Karol Nawrocki

Autor scenariusza i dobór ilustracji | Script and the selection of illustrations:
dr hab. Tomasz Panfil

Współpraca | Cooperation:
Adam Hlebowicz

Koncepcja plastyczna | Visual concept:
Paulina Gula

Recenzenci merytoryczni | Reviewers:
dr Maciej Korkuć, dr Paweł Kosiński,
Mateusz Kubicki, dr Adam Pieskaczyński

Recenzent plastyczny | Art reviewer:
Magdalena Ślędecka

Koordynator logistyczny | Logistics coordinator:
Sergiusz Kasimierzczuk

Redakcja językowa | Editing:
dr Elwa Dulna-Bak

Tłumaczenie na język angielski | Translation:
LINGUALAB

ARBEIT MACHT FREI

W Niemczech, przynajmniej według historyków, nie ma wątpliwości, że to właśnie tam, w Niemczech, w latach trzydziestych, nastąpiła prawdziwa rewolucja gospodarcza. W tym czasie Niemcy przeszli z gospodarki deficytowej do gospodarki nadwyżkowej. W tym czasie Niemcy przeszli z gospodarki deficytowej do gospodarki nadwyżkowej. W tym czasie Niemcy przeszli z gospodarki deficytowej do gospodarki nadwyżkowej.

Zgłoś się natychmiast w Twojego wojsła

DZIEDZICTWO NIEMIECKI CUD GOSPODARCZY

HERITAGE GERMAN ECONOMIC MIRACLE

Jakie są źródła dzisiejszej niemieckiej potęgi gospodarczej? Najczęściej wskazuje się na olbrzymią rolę amerykańskich funduszy wypłacanych w ramach planu Marshalla, dzięki którym minister Ludwig Erhardt mógł w tak szybkim tempie odbudować gospodarkę. Nazwano to niemieckim cudem gospodarczym. Jednak fundamentem owego cudu (Wirtschaftswunder) były infrastruktura i technologie z czasów Wehrwirtschaft, czyli gospodarki wojennej opartej na grabieży mienia i wyzysku ludzi z podbitych krajów Europy.

What are the sources of today's German economic power? The factor most commonly mentioned is the huge importance of the American funds disbursed under the Marshall Plan, thanks to which Minister Ludwig Erhardt was able to rebuild the economy rapidly. It was called the German economic miracle. However, the foundations of that miracle (Wirtschaftswunder) consisted of the infrastructure and technologies from the time of Wehrwirtschaft, i.e., the war economy based on the looting of property and the exploitation of people from conquered European countries.

UKRADZONE ŻYCIA LIVES STOLEN

Już w 1939 r. Heinrich Himmler mówił o konieczności „ściągnięcia niemieckiej krwi ze wszystkich zakątków świata, rabowaniu jej i kradzeniu, gdzie tylko to będzie możliwe”, w 1940 r. zaś nakazał coroczną selekcję dzieci na zajętych przez Rzeszę ziemiach wschodnich: „Jest rzeczą jasną, że w tej mieszaninie narodów pojawiają się będą zawsze pewne typy bardzo dobre pod względem rasowym [...] naszym zadaniem jest zabrać ich dzieci do nas, oderwać od ich środowiska, choćbyśmy mieli dzieci te ukraść”. Za najbardziej podatne na niemieckanie rasistowskiej ideologii i praktycy uznawali dzieci do 8. roku życia.

Program „kradzieży krwi” rozpoczęto w 1942 r. wraz z Generalplan Ost. Pierwszą fazą budowy Wielkogermańskiej Rzeszy były masowe wysiedlenia i eksterminacja Polaków z Zamojszczyzny. Dorosłych wywożono na roboty lub zsyłano do obozów. Dziećmi zajmował się utworzony przez Himmlera Główny Urząd Rasy i Osadnictwa (Rasse- und Siedlungshauptamt), współpracujący z placówkami Lebensborn. Organizacja ta powstała, by pomagać matkom niemieckim, ale z czasem stała się instytucją wspierającą kradzież dzieci matkom polskim. W ciągu pół roku z Zamojszczyzny wywieziono około 30 tys. dzieci. W okresie okupacji Niemcy zabrali celem zniewolenia co najmniej 200 tys. dzieci polskich oraz około 100 tys. dzieci innych narodowości. Po wojnie adwokatowi Romanowi Harbarowi udało się odzyskać około 30 tys. dzieci polskich. Pozostali zniewoleni Polacy żyli i pracowali w Niemczech, większość nigdy nie poznała swojej prawdziwej tożsamości.

Do „ukradzionych latni” należy doliczyć jeszcze kilkaset tysięcy polskich mężczyzn z ziem włączonych do Rzeszy; wcielono ich do Wehrmachtu i zmuszono do walki za „Tysiącletnią Rzeszę”. Kilkadziesiąt tysięcy z nich spoczęło na polach bitew lub trafiło na Syberię jako jeńcy.

Even in 1939, Heinrich Himmler talked about the need to “drawing German blood from all corners of the world, plundering it and stealing it wherever possible” and in 1940, he ordered the annual selection of children in eastern territories occupied by the Reich: “It is clear that, in this mixture of nations, there will always be some very good racial types [...] our task is to take their children to us, detach them from their environment, even if we have to steal these children”. Racist ideologists and practitioners considered children aged up to 8 years the most susceptible to Germanisation.

The program of “blood theft” began in 1942 with the Generalplan Ost. The first phase of the Greater German Reich construction consisted of mass deportations and extermination of Poles from the Zamojszczyzna region. Adults were deported to work or sent to camps. Children were dealt with by the SS Race and Settlement Main Office (Rasse- und Siedlungshauptamt), created by Himmler, and in cooperation with Lebensborn establishments. The latter organization was established to help German mothers but, with time, it became an institution that supported the theft of children born to Polish mothers. About 30 thousand children were deported from the Zamojszczyzna within half a year. During the occupation, the Germans took away at least 200 thousand Polish children and about 100 thousand children of other nationalities to Germany. After the war, Attorney Roman Harbar managed to recover approximately 30 thousand Polish children. Other Germanised Poles continued to live and work in Germany, and the majority of them never knew their true identity.

These “stolen lives” also have to include a few hundred thousand Polish men taken from the territories incorporated into the Reich; they were conscripted into the Wehrmacht and forced to fight for the “Thousand Year Reich”. Several thousand of them fell on the battlefields or were sent to Siberia as prisoners of war.

RAJ W DACHAU I CYKLON B

A PARADISE IN DACHAU
AND CYCLONE B

BAYER AG

Syndykat Przemysłu Farbiarskiego SA (IG Farben) utworzyło w 1925 r. sześć niemieckich firm chemicznych, w tym Bayer, AGFA i BASF. Pozyskawszy od firm amerykańskich technologie produkcji surowców syntetycznych (benzyny i kauczuku), IG Farben stał się modelową firmą wymarzoną przez Hitlera gospodarki autarkicznej. Syndykat hojnie finansował NSDAP, za co hitlerowcy odwdzięczyli się gigantycznymi zleceniami i przywilejami. W zakładach należących do syndykatu mogło pracować w okresie wojny nawet do miliona niewolników i robotników przymusowych. Sztandarowymi inwestycjami IG Farben w czasie wojny były fabryka benzyny syntetycznej w Policach koło Szczecina oraz Buna-Werke Auschwitz – wytwórnia kauczuku i paliwa na terenie Monowic, wsi niedaleko Oświęcimia. Budowali ją i pracowali w niej więźniowie Auschwitz. Około 10 tys. osób zmarło z wyczerpania, głodu, zostało zabitych zastrzykami fenolu w serce i zastrzelonych.

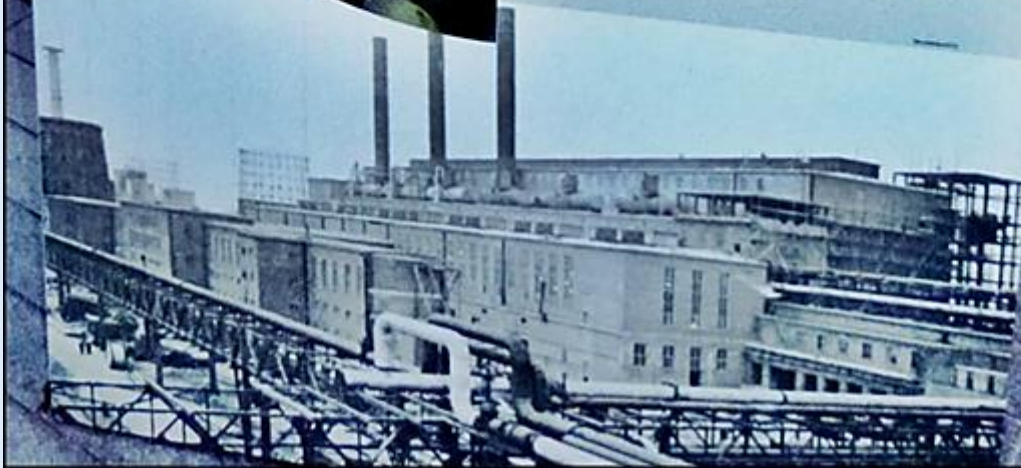
Doktor Helmuth Vetter, pracownik Bayer AG z Leverkusen, otrzymał pracę w obozie w Dachau. Był zachwycony perspektywami, o czym pisał w liście do kolegów z firmy: „Mozecie sobie wyobrazić, z jakim zapalem rzuciłem się w wir nowych obowiązków, zwłaszcza że mam możliwość praktycznego wypróbowania także naszych preparatów. [...] Gdy porównuję wszystko z poprzednim okresem, wydaje mi się, że trafiłem do raju”. W Auschwitz Vetter testował na więźniach leki o nazwie Rutenol i Periston, doświadczalnie zakazał ich gruźlicę, błonicę i innymi chorobami.

IG Farben było właścicielem 42,5 proc. akcji firmy Degesch produkującej środek insektycydny Cyklon B, za pomocą którego w komorach gazowych niemieckich obozów zagłady utlimerono miliony ludzi.

The Dye Industry Syndicate SA (IG Farben) was established in 1925 by six German chemical companies including Bayer, AGFA and BASF. Having acquired technologies for the production of synthetic raw materials (petrol and rubber), IG Farben became a model company of Hitler's dream autarkic economy. The syndicate generously funded the NSDAP and the Nazis returned the favour by offering gigantic commissions and privileges to it. Up to a million slaves and forced labourers worked in the factories belonging to the syndicate during the war. Flagship IG Farben investments during the war included a synthetic petrol plant in Polic near Szczecin and the Buna-Werke plant, a rubber and fuel plant in Monowice, a village near Oświęcim. Auschwitz prisoners built it and worked in it. Approximately 10 thousand people died from exhaustion and hunger, were killed by a phenol injection to the heart or were shot dead.

Doctor Helmuth Vetter, a Bayer AG employee from Leverkusen, got a job in the Dachau camp. He was in awe of the prospect before him, which he described in a letter to his colleagues from the company: "You can imagine the ecstasy as I also have the opportunity to try out our preparations in practice. [...] In particular, Vetter tested preparations called Rutenol and Periston on prisoners in Auschwitz, experimentally infected them with tuberculosis, diphtheria and other diseases.

IG Farben owned 42.5 percent of the shares of Degesch, the company that produced the Cyclone B insecticide with which millions of people were killed in the gas chambers of the German death camps.

ENIA
WO
ENIA.
EXAMINATI
NCE, CONF
AND WILLIN
MAKE AME

WIELKIE NIEMCY
1933-1945
GREATER GERMANY 1933-1945

WIELKIE NIEMCY

1933-1945

GREATER GERMANY 1933-1945

Hitler po dojściu do władzy w styczniu 1933 r. rozpoczął proces odrzucania postanowień wersalskich. Najpierw wycofał Niemcy z Ligi Narodów mającej zapewnić światu pokój. W marcu 1935 r. zniesiono ograniczenia w rozwoju broni pancernej, lotnictwa i floty. Wykorzystując politykę ustępstw (appeasement) prowadzoną przez Wielką Brytanię i Francję, władze III Rzeszy przeprowadziły remilitaryzację Nadrenii i przyłączyły do Rzeszy Austrię przy entuzjastycznej postawie Austriaków, których tysiące zasiliły szeregi NSDAP i SS. Kolejnym krokiem było oderwanie od Czechosłowacji uprzemysłowionych Sudetów zamieszkałych przez większość niemiecką, co zatwierdził alianci podczas konferencji w Monachium we wrześniu 1938 r. Premier Wielkiej Brytanii oznajmił wówczas swoim rodakom: „Przywożę wam pokój”. Winston Churchill zaś rzekł: „Mieli do wyboru wojnę albo hańbę. Wybrali hańbę, a wojnę będą mieli i tak”. Złudzenia demokracji zachodnich rozwił Hitler, który zajął w marcu 1939 r. Czechy i Morawy, a także litewską Klaipędę. Sojusz zawarł III Rzeszy podbój połowy Polski, a wiosną 1940 r. atak na państwa Europy Północnej i Zachodniej. W następnym roku Niemcy, wspierając swojego sojusznika włoskiego, przetranszportowali swoje wojska na kontynent afrykański, podbili również państwa bałkańskie. W czerwcu Hitler zaatakował współnika sowieckiego, przetranszportowali swoje wojska na kontynent afrykański, podbili również państwa bałkańskie. W czerwcu Hitler zaatakował współnika sowieckiego, przetranszportowali swoje wojska na kontynent afrykański, podbili również państwa bałkańskie. W czerwcu Hitler zaatakował współnika sowieckiego, przetranszportowali swoje wojska na kontynent afrykański, podbili również państwa bałkańskie.

Bezpośrednio do Niemiec włączyła terytoria o powierzchni 272 tys. km kw. zamieszkałe przez ponad 25 mln ludzi. Był to dopiero pierwszy krok.

After he came into power in January 1933 Hitler started to reject the provisions of the Treaty of Versailles. First he withdrew Germany from the League of Nations whose mandate was to ensure world peace. Restrictions on the development of tanks and mechanised armour, aviation and naval forces were lifted in March 1935. Taking advantage of the appeasement policy implemented by Great Britain and France, the authorities of the Third Reich carried out the remilitarisation of the Rhineland and annexed Austria to the Reich to the general delight of the Austrians, thousands of whom joined the ranks of the NSDAP and SS. The next step was to detach the industrialised Sudetenland inhabited by a German majority from Czechoslovakia, a move approved by the Allies at the conference in Munich in September 1938. The British Prime Minister announced to his countrymen that he brought them 'peace for our time'. However, Winston Churchill said: 'we shall choose Shame, and then have War thrown in'. Hitler dispelled the illusions of Bohemia and Moravia in March 1939 along with Klaipėda in Lithuania. The alliance with Stalin, concluded on 23 August 1939, made it possible for the Third Reich to conquer half of Poland and attack the countries of Northern and Western Europe in the spring of 1940. The following year, Germany took the war to Africa in support of its Italian ally and also conquered his Soviet partner. In June, Hitler attacked the USSR. Later's armies had reached Moscow, the Volga and the Caucasus. Territories occupying 272 thousand sq. km and inhabited by more than 25 million people were incorporated into Greater Germany, and this was only the

TOTALNA MOBILIZACJA

TOTAL MOBILISATION

Zjednoczenie wszystkich sił oraz środków narodu i państwa niemieckiego to był sposób Adolfa Hitlera na zbudowanie Wielkogermańskiej Rzeszy (Großgermanisches Reich). Niemcy bezwzględnie walczyli o to, by móc bezwzględnie wyzyskiwać. Podbite przez nich państwa płaciły olbrzymie sumy tytułem kosztów okupacyjnych. W ten sposób pozyskiwano fundusze na utrzymanie żołnierzy Wehrmachtu.

Oprócz żywności najchętniej kradziono złoto: do kwietnia 1941 r. tylko w Belgii, Holandii i Francji Niemcy zrabowali 53,6 ton złota. Pożądane były też inne kluczowe dla przemysłu zbrojeniowego metale: miedź, cyna, cynk. W celu ich pozyskania Niemcy rekwirowali w całej Europie dzwony kościelne. Na składowiska w Hamburgu i Lünen trafiło łącznie 100 tys. dzwonów z całej Europy. Większość z nich przetopiono, w 1945 r. pozostało około 16 tys. dzwonów. Władze niemieckie zwróciły dzwony z Europy Zachodniej, te z terenów Polski RFN przejęła na własność i rozdała parafiom niemieckim. W 2021 r. diecezja Rottenburg-Stuttgart zwróciła Polsce 54 dzwony. W 2022 r. w parafii w Gelsenkirchen odkryto, że w kościele wybudowanym w 1954 r. wisi dzwon z 1616 r. pochodzący z parafii Radoszowy na Opolszczyźnie. Jeśli niemieckie MSW wyrazi zgodę, to także ten dzwon wróci do Polski.

Historyk niemiecki Götz Aly obliczył, że zagrabione przez Niemców dobra miałyby dzisiaj wartość co najmniej 2 bln euro. Niemcy kradli dosłownie wszystko: od łyżeczek do kawy po wyposażenie fabryk. Ze szczególną chciwością złupili po powstaniu Warszawy: do końca 1944 r. do Rzeszy wyjechało 46 tys. wagonów ze zrabowanymi dobrami. Do tego należy doliczyć zebranych złożonych z ciężarówek i wozów konsetki konwojów złożonych z ciężarówek i wozów konsetki. Rabowali wszyscy i wszystko, co się tylko dało. Specjalna przesyłka z Warszawy trafiła do Heinricha Himmlera. Reichsführer otrzymane narzędzia krawieckie oddał członkom swojego sztabu, trzy walizki pełne znaczków kazał przechować do momentu, aż znajdzie czas, by je obejrzeć, skrzypce i cztery akordeony zaś polecił przesłać „pani Himmler na upominek gwiazdkowe”.

Wiele ukradzionych w całej Europie dóbr kultury do dziś znajduje się w rękach niemieckich.

The unification of all forces and resources of the German nation and state was Adolf Hitler's way to build the Greater Germanic Reich (Großgermanisches Reich). The Germans fought ruthlessly to be able to ruthlessly exploit. The states they conquered paid huge amounts as occupation costs. In this way, funds were acquired for the upkeep of soldiers of the Wehrmacht.

In addition to food, gold was the most likely to be stolen: the Germans looted 53.6 tons of gold from Belgium, Holland and France by April 1941. Other metals of key importance for the arms industry such as copper, tin and zinc were also in demand. In order to obtain them, the Germans requisitioned church bells throughout Europe. In total, 100 thousand bells from all parts of Europe were delivered to sites in Hamburg and Lünen. Most of them were melted down, with about 16 thousand bells intact in 1945. The German authorities returned the bells from Western Europe; the ownership of those that had been removed from Polish territories was taken over by West Germany and the bells were distributed to German parishes. In 2021, the Rottenburg-Stuttgart diocese returned 54 bells to Poland. In 2022, a discovery was made in the parish of Gelsenkirchen that a bell hanging in the church, built there in 1954 was a 16th bell from the Radoszów parish in the Opolskie region. This bell will also return to Poland if the German Ministry of the Interior approves its move.

The German historian Götz Aly estimates that the assets looted by the Germans would be worth at least 2 billion Euro today. The Germans looted literally everything, from coffee spoons to factory equipment. They were particularly greedy when plundering Warsaw after the uprising: 46 thousand railroad wagons of looted goods left for the

Reich by the end of 1944. To this must be added hundreds of convoys made up of trucks and horse-drawn carts. Everyone looted everything they could. A special delivery from war-torn Poland reached Heinrich Himmler. The Reichsführer gave the received drifting tools to members of his staff, ordered three suitcases full of stamps to be kept until he found time to look at them, and he ordered a violin and four accordions to be sent to Mrs Himmler for Christmas gifts. Many cultural assets stolen across Europe remain in Germany to this day.

Hitler oczekiwał, że gospodarka niemiecka będzie samowystarczalna (autarkia ekonomiczna), pod względem zarówno produkcji, jak i surowcowym. Jednak było to nieosiągalne bez podbojów militarnych. W 1936 r. Führer zażądał stworzenia Wehrwirtschaft, czyli gospodarki wojennej nastawionej na rozbudowę potężnej armii. Jak twierdził: „Jeśli nie zdołamy tak szybko, jak to tylko możliwe, uczynić armii niemieckiej najsilniejszą na świecie, Niemcy czeka zguba”. W ten sposób dążenie do autarkii spletało się z koncepcją zdobycia przestrzeni życiowej (Lebensraum) dla narodu niemieckiego.

W pierwszych latach wojny dochody z grabieży i bezwzględnej eksploatacji terytoriów podbitych przez Niemców w wyniku błyskawicznych kampanii przewyższały koszty działań wojennych. Jednak na przełomie 1942 i 1943 r., po potężnych stratach poniesionych w walkach ze Związkiem Sowieckim i w Afryce Północnej, Niemcy zostały zmuszone do zwiększenia wysiłku. Wzrost efektywności niemiecki przemysł wojenny zawdzięcza działaniom Alberta Speera, od lutego 1942 r. ministra ds. uzbrojenia i amunicji. Jego osiągnięcia mogą potwierdzić poniższe dane:

WIELKOŚĆ PRODUKCJI	1941	1944
 CZOŁGI	4 500	17 300
 SAMOLOTY	11 772	39 807
 DZIAŁA	11 200	70 700

Źródło: G. Michalski, Tragedia Niemiec 1933-1945, Państw. Wydawnictwo Encyklopedyczne, Warszawa 2011, s. 36-37.

Nakłady na zbrojenia w 1941 r. wynosiły 86,5 mld marek, w 1944 r. zaś prawie 133 mld. To oznacza, że wydatki powiększyły się o 54 proc., a produkcja o 400-700 proc. Ten wzrost nastąpił w czasie, gdy ponoszące coraz większe straty niemieckie siły zbrojne wcielały do szeregów kolejne roczniki męzczyzn: ogółem w Wehrmachcie i SS służyło około 17 mln ludzi.

Kto zatem pracował, gdy Niemcy walczyli?

Hitler expected the German economy to be self-sufficient (economic autarky) both in terms of production and raw materials. However, this goal was unattainable without military conquest. In 1936, the Führer demanded the establishment of Wehrwirtschaft, i.e., a war economy focused on the establishment and growth of a powerful army. He said: 'if we fail to make the German army the strongest in the world as quickly as possible, Germany will face doom.' This is how the quest for autarky was intertwined with the concept of gaining living space (Lebensraum) for German society.

During the first years of the war, revenues from the looting and ruthless exploitation of territories conquered by the Germans as a result of rapid campaigns exceeded the costs of the war effort. However, Germany was forced to increase its efforts towards the end of 1942 and at the beginning of 1943 after massive losses suffered in the battles against the Soviet Union and in North Africa. German war industry owed its constant productivity increases to Albert Speer, who was appointed as the minister of armaments and war production in 1942. The data below confirms his achievements.

PRODUCTION VOLUME	1941	1944
 TANKS	4 500	17 300
 PLANES	11 772	39 807
 ARTILLERY	11 200	70 700

The expenditure on armaments amounted to 86.5 billion marks in 1941 and almost 133 billion in 1944. Spending increased by 54 percent and production by 400-700 percent. The increase occurred when the German armed forces, while suffering increasing losses, were recruiting more and more men from new age groups: about 17 million men served in the Wehrmacht and SS in total.

So, who worked when the Germans were fighting?

GOSPODARKA WOJENNA WAR ECONOMY

ARMATY WAŻNIEJSZE

OD MASŁA

ARTILLERY MORE IMPORTANT THAN BUTTER

W latach 1933-1935 Niemcy odrzucały wymuszone traktatem wersalskim ograniczenia dotyczące wielkości armii i rodzajów broni. O temple remilitaryzacji świadczą liczby:

ROK	LICZEBNOŚĆ ARMII LĄDOWEJ	WYDATKI NA ZBROJENIA W REICHSMARKACH
1932	100 000	0,7 MLD
1939	3 740 000	17,4 MLD

Źródło: CIA, Military Forces 1933-1945, Paris, 1939-1944, Armies and Armaments, Warsaw 1971.

Szeregi armii lądowej zwiększały się niemal do samego końca wojny mimo ponoszonych znacznych strat:

ROK	LICZEBNOŚĆ
1940	4 600 000
1941	5 000 000
1942	5 800 000
1943	6 600 000
1944	6 500 000
1945	5 300 000

Źródło: CIA, Military Forces 1933-1945, Paris, 1939-1944, Armies and Armaments, Warsaw 1971.

Należy jeszcze doliczyć jednostki bojowe SS, w których szeregach w 1945 r. służyło ponad 800 tys. ludzi.

Budowa potężnej floty wojennej była jednym ze sztandarowych projektów Hitlera przynoszącym wielkie zyski koncernom stalowym, takim jak Thyssen i Krupp. Nowoczesne okręty liniowe po kilku efektownych sukcesach w pierwszej fazie wojny zaczęły ponosić tak spektakularne porażki w starciach z Royal Navy, że Hitler nakazał w 1942 r. wycofanie ich do bezpiecznych baz. Początkowo z powodzeniem walczyła niemiecka flota podwodna: działająca w wilczych stadach U-Booty w 1942 r. posłały na dno statki o tonażu ponad 6 mln. Jednak już w kolejnym roku szala zwycięstwa w bitwie o Atlantyk przechyliła się na stronę aliantów:

ROK	STRATY U-BOOTÓW
1940	23
1941	35
1942	87
1943	237
1944	242
1945 (4 MIESIĄCE)	151

Źródło: CIA, Military Forces 1933-1945, Paris, 1939-1944, Armies and Armaments, Warsaw 1971.

Inwencja inżynierów niemieckich w rozwijaniu nowoczesnych typów uzbrojenia była ogromna. Nie tylko doskonalili istniejące rodzaje broni, lecz także nieustannie poszukiwali efektywniejszych rozwiązań. Jednak znaczna liczba typów niemieckich czołgów, samolotów i dział wpływała na ich mniejszą sumaryczną produkcję i wyższe koszty eksploatacji. Fundusze dzielono na liczne projekty, których wiele - często w wyniku decyzji politycznej - zarzucono. Dla porównania Związek Sowiecki produkował tylko kilka prostych konstrukcyjnie typów czołgów i dział, za to w ogromnej liczbie.

In 1933-1935, Germany rejected the restrictions imposed by the Treaty of Versailles on the size of the military and types of weapons. The pace of remilitarisation is evidenced by the figures:

YEAR	SIZE OF THE LAND ARMY	SPENDING ON ARMAMENTS (IN REICHSMARKS)
1932	100 000	0.7 BILLION
1939	3 740 000	17.4 BILLION

The ranks of the land army were increasing almost until the very end of the war despite suffering heavy losses:

YEAR	SIZE
1940	4 600 000
1941	5 000 000
1942	5 800 000
1943	6 600 000
1944	6 500 000
1945	5 300 000

Wiele fabryk niemieckich zostało zniszczonych w wyniku alianckich nalotów bombowych. W 1944 r. alianci zrzućili na Rzeszę ponad 914 tys. ton bomb, a do maja 1945 r. aż 380 tys. Jednak kosztami setek tysięcy istnień robotników przymusowych Niemcy ryklowali i ukrywali fabryki oraz laboratoria badawcze zagrożone nalotami. Ostatecznie w wyniku wojny przemysł niemiecki został zniszczony tylko w około 20 proc.

fleet was successful. U-boats operating in wolf packs sunk a combined tonnage of more than 6 million tonnes in 1942. However, the balance of power in the Battle of the Atlantic turned in favour of the Allies in the following year.

YEAR	U-BOAT LOSSES
1940	23
1941	35
1942	87
1943	237
1944	242
1945 (4 MONTHS)	151

German engineers were hungry for modern types of weapons but also increasingly looked for more effective solutions. However, the great variety of types of German tanks, aircraft and artillery inhibited total output, production and higher operating costs. Funds were assigned to numerous projects, many of which were discontinued - often for political reasons. For the sake of comparison, the Soviet Union only produced a few distinct types of tanks and artillery but produced a great number of them.

Many German factories were destroyed as a result of bombing raids carried out by the Allied forces. The Allies dropped more than 914,000 tonnes of bombs on the Reich in 1944 and as many as 380 thousand in May 1945. However, the German economy was still recovering and concealing the factories and research laboratories as well as the cost of hundreds of thousands of forced labourers. The German armaments industry was developed as a result of the war.

AEG

BASF

AUDI

AGFA

BAYER

KRUPP

SIEMENS

THYSSEN

BAHLEN

PORSCHE

DR. OETKER

HUGO BOSS

CONTINENTAL

VOLKSWAGEN

HENKEL AG

MERCK

BENEFICJENCI

BENEFICIARIES

Z pracy niewolniczej i przymusowej jeńców wojennych, więźniów obozów, ludzi wywiezionych z odczyn i zwerbowanych przymusowo robotników korzystało w okresie istnienia III Rzeszy 90 proc. ówczesnych niemieckich firm. Oto niektóre z tych największych:

Firma **Continental** z opracowywanych przez siebie mieszanek gum produkowała podeszwy doświadczalnych butów. Do chodzenia w nich zmuszano więźniów obozu w Sachsenhausen. Więźniowie ze specjalnej drużyny – **Schuhläufer-Kommando** – maszerowali setki, tysiące kilometrów, aż do wyczerpania sił i w rezultacie do śmierci. Z wyników testów korzystały również firmy **Salamander**, **UHU**, **Deutsche Linoleum-Werke AG** (obecnie **Gerflor DLW GmbH**).

W zakładach **BMW** należących do rodziny **Quandt** przez całą wojnę setki tysięcy robotników przymusowych produkowało silniki samolotowe dla **Luftwaffe** oraz motocykle dla **Wehrmachtu**. Doskonałe silniki do niemieckich samolotów bojowych wytwarzał **Mercedes**.

Siemens wykorzystywał pracę przymusową i niewolniczą przy produkcji rozmaitych komponentów elektrycznych. Znajdowały one zastosowanie w wytwarzanych w zakładach **Siemensa** reflektorach przeciwlotniczych oraz wielu typach broni, w tym w **V-1** i **V-2**, a także w systemach sterowania komorami gazowymi. Na rzecz **Siemensa** pracowali niewolnicy w obozach: **Auschwitz**, **Buchenwald**, **Flossenbürg**, **Gross-Rosen**, **Mauthausen**, **Neuengamme**, **Ravensbrück** oraz **Sachsenhausen**.

Firma **Allianz** ubezpieczała od nieszczęśliwych wypadków strażników w niemieckich obozach koncentracyjnych. Przedstawiciele firmy wielokrotnie wizytowali obozy, aby sprawdzić warunki pracy ubezpieczanych. W 2021 r. przychody **Allianz SE** wyniosły 148,5 mld euro.

Deutsche Reichsbahn przejęła całą polską infrastrukturę kolejową. Zarekwirowanym taborem woziła żołnierzy, zaopatrzenie na front, Żydów na śmierć i więźniów do obozów, robotników przymusowych, zrabowane dzieci i skradzione dobra. Za te usługi pobierała wynagrodzenie od instytucji III Rzeszy.

Lufthansa na własną rękę wyszukiwała w podbitych krajach wykwalifikowanych techników i mechaników, których zatrudniała jako robotników przymusowych w swoich zakładach remontujących samoloty bojowe. Wykorzystywała również pracę dzieci.

Ninety per cent of the German companies operating during the Third Reich period used prisoners of war, camp inmates, people deported from their homelands and forcibly recruited labourers either as slaves or forced labourers. Here are some of the largest companies:

Continental produced the soles of experimental shoes from the rubber compounds it developed. Prisoners in the Sachsenhausen camp were forced to wear them. Prisoners from a special **Schuhläufer-Kommando** team marched for hundreds and thousands of kilometres until their strength was exhausted and they died as a result. Test results were also used by companies such as **Salamander**, **UHU**, and **Deutsche Linoleum-Werke AG** (currently **Gerflor DLW GmbH**).

In **BMW** factories belonging to the **Quandt** family, hundreds of thousands of forced labourers produced aircraft engines for the **Luftwaffe** and motorbikes for the **Wehrmacht** throughout the war. **Mercedes** produced excellent engines for German fighter aircraft.

Siemens used forced and slave labour in the production of various electrical components. **Siemens** put them to work in the manufacture of anti-aircraft searchlights and many types of weapons including the **V-1** and **V-2**, as well as in the production of gas chamber control systems. Slaves in **Auschwitz**, **Buchenwald**, **Flossenbürg**, **Gross-Rosen**, **Mauthausen**, **Neuengamme**, **Ravensbrück** and **Sachsenhausen** camps worked for the benefit of **Siemens**.

Allianz provided accident insurance for guards in German concentration camps. Representatives of the company visited camps many times in order to check the working conditions of policyholders. Revenues generated by **Allianz SE** in 2021 amounted to 148.5 billion euros.

Deutsche Reichsbahn took over the entire Polish railway infrastructure. The requisitioned rolling stock carried soldiers, delivered supplies to the front, carried Jews to their deaths and prisoners to camps, and transported forced labourers, stolen children and stolen goods. For these services, **Deutsche Reichsbahn** received remuneration from institutions of the Third Reich.

Lufthansa sought out qualified technicians and mechanics in the conquered countries to employ them as forced labourers in its fighter aircraft repair plants. The company also took advantage of children's labour.

DZIEDZICTWO NIEMIECKI CUD GOSPODARCZY

HERITAGE GERMAN ECONOMIC MIRACLE

Jakie są źródła dzisiejszej niemieckiej potęgi gospodarczej? Najczęściej wskazuje się na olbrzymią rolę amerykańskich funduszy wypłacanych w ramach planu Marshalla, dzięki którym minister Ludwig Erhardt mógł w tak szybkim tempie odbudować gospodarkę. Nazwano to niemieckim cudem gospodarczym. Jednak fundamentem owego cudu (Wirtschaftswunder) były infrastruktura i technologie z czasów Wehrwirtschaft, czyli gospodarki wojennej opartej na grabieży mienia i wyzysku ludzi z podbitych krajów Europy.

What are the sources of today's German economic power? The factor most commonly mentioned is the huge importance of the American funds disbursed under the Marshall Plan, thanks to which Minister Ludwig Erhardt was able to rebuild the economy rapidly. It was called the German economic miracle. However, the foundations of that miracle (Wirtschaftswunder) consisted of the infrastructure and technologies from the time of Wehrwirtschaft, i.e., the war economy based on the looting of property and the exploitation of people from conquered European countries.

TER MEER, Fritz

Fritz ter Meer

pracownik Bayer AG, który kierował budową fabryki IG Farben w Monowicach, został wprawdzie skazany w Norymberdze za ludobójstwo, lecz po odsiedzeniu części wyroku wrócił w 1956 r. na stanowisko szefa Bayer AG, które piastował do 1964 r. Pracował również w zarządach innych firm, m.in. Commerzbanku i Bundesverband Deutscher Banken.

Fritz ter Meer, an employee of Bayer AG who was in charge of the construction of the IG Farben plant in Monowice, was sentenced for genocide in Nuremberg but, having served a part of his sentence, returned as head of Bayer AG in 1956, which he occupied until 1964. He also worked in management boards of other companies, e.g. Commerzbank and Bundesverband Deutscher Banken.

Reimannowie

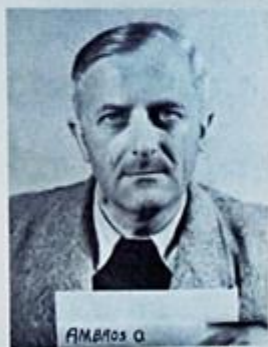
ojciec i syn, byli gorącymi zwolennikami Hitlera. Albert junior w 1937 r. napisał do Himmlera: „Jesteśmy czysto aryjską firmą rodzinną, która ma ponad sto lat. Właściciele są bezwarunkowymi zwolennikami teorii rasowej”. W czasie wojny Reimannowie potroili majątek, wykorzystując pracę niewolniczą i przymusową. Albert Reimann stał na czele firmy i przymusową. Albert Reimannowie odznaczono 1984 r., był honorowany najwyższymi odznaczeniami RFN. Należący do Reimannów holding inwestycyjny JAB ma dzisiaj znaczące udziały w wielu światowych markach, m.in. w Jacobs Douwe Egberts oraz Coty Inc., a majątek rodziny jest szacowany na 33 mld euro.

The Reimanns, father and son, were ardent supporters of Hitler. Albert junior wrote to Himmler in 1937: „We are a purely Aryan family business that is more than a hundred years old. Owners are unconditional supporters of the Reimanns joined their

JEŚLI KTOŚ NIE CHCE MÓWIĆ O KORZYŚCIACH, JAKIE ODNOSŁY MILIONY ZWYKŁYCH NIEMCÓW, NIE POWINIEN ZABIERAĆ GŁOSU NA TEMAT NARODOWEGO SOCJALIZMU I HOLOKAUSTU

IF SOMEONE IS UNWILLING TO TALK ABOUT THE BENEFITS THAT HAVE ACCRUED TO MILLIONS OF ORDINARY GERMANS THEY SHOULD NOT SPEAK ABOUT NATIONAL SOCIALISM AND THE HOLOCAUST

PROFESOR GÖTZ ALY

AMBROS, O

WURSTER, C

Otto Ambros

z IG Farben prowadził badania nad gazami bojowymi, do końca wojny kierował fabryką w Monowicach (Auschwitz III). Do kolegów napisał: „nasza nowa przyjaźń z SS jest bardzo owocna”. Skazany w Norymberdze za zbrodnie przeciwko ludzkości, szybko opuścił więzienie i został doradcą kanclerza Konrada Adenauera oraz amerykańskiej firmy Dow Chemicals.

Otto Ambros from IG Farben conducted research on war gases and was in charge of the factory in Monowice (Auschwitz III) till the end of the war. He wrote to his colleagues: „our new friendship with the SS is very fruitful”. Convicted at Nuremberg for crimes against humanity, he quickly left prison and became an advisor to Chancellor Konrad Adenauer and the American company Dow Chemicals.

Carl Wurster

pracownik IG Farben, który w 1939 r. jako Wehrwirtschaftsführer (lider gospodarki wojennej) przejął polskie zakłady chemiczne, od 1952 r. był szefem firmy BASF, potem członkiem zarządu Deutsche Bank.

Carl Wurster, an employee of IG Farben who, as a Wehrwirtschaftsführer (a war economy leader), took over Polish chemical plants on behalf of the syndicate in 1939, had been in charge of BASF since 1952 and was a member of the management board of Deutsche Bank after that.

QUANDT, G

Wartość przedsiębiorstw należących dziś do rodziny Quandt

Jest szacowana na 6 mld euro (w tym 30 proc. udziałów w BMW). Twórcą potęgi rodziny był Günther Quandt. W III Rzeszy w fabrykach jego firmy AFA w oparach kwasów, w nieustannym kontakcie z ołowiem tysiące robotników przymusowych i więźniów obozów produkowało akumulatory do U-Bootów i baterie do różnego typu broni, w tym pocisków V-1 i rakiet V-2. Quandt miał też udziały w Continentalu. Po wojnie przedsiębiorstwo przejęli synowie Harald (pasierb Goebbelsa) i Herbert. Od 1962 r. AFA funkcjonuje pod nazwą VARTA.

The value of enterprises belonging to the Quandt family today is estimated at 6 billion euros (including 30 percent of the shares in BMW). Günther Quandt was the founder of the family's power. In the factories of his AFA company in the Third Reich, thousands of forced labourers and camp inmates, working while enveloped in acidic fumes and in constant contact with lead, produced batteries for U-boats and batteries for various types of weapons, including V-1 missiles. Quandt also had a stake in the Continental company.

Rudolf August Oetker

członek SS, dostawca produktów żywnościowych dla Wehrmachtu, wykorzystujący pracę robotników przymusowych, o swojej przeszłości nie chciał rozmawiać nawet z dziećmi. Obrzucił się na władze miasta Bielefeld, gdy te w 1998 r. usunęły nazwisko Kaselowsky z nazwy tamtejszej galerii sztuki. Prezsem firmy był do 1981 r., funkcję doradcy sprawował do śmierci w 2007 r.

Rudolf August Oetker, a member of the SS, the supplier of food products for the Wehrmacht, who took advantage of the work of forced labourers, did not want to talk about his past even with his children. He took offence at the authorities of Bielefeld when they removed the Kaselowsky surname from the name of the local art gallery in 1998. He was the company's president until 1981 and performed the function of a consultant until his death in 2007.

RACHUNEK SUMIENIA, WYZNANIE WIN I WOLA ZADOŚĆCZYNIENIA...

EXAMINATION OF
CONSCIENCE, CONFESSION
OF GUILT AND WILLINGNESS
TO MAKE AMENDS...

Niemieccy specjaliści od Wehrwirtschaft, dzięki którym III Rzesza toczyła brutalną wojnę ludobójczą, byli po wojnie pożądanymi zarówno przez Amerykanów, jak i Sowietów. Najbardziej kwalifikacje funkcjonariuszy III Rzeszy docenił Konrad Adenauer, były członek opozycji antyhitlerowskiej, pierwszy kanclerz Niemieckiej Republiki Federalnej (1949-1963), uznawany za jednego z ojców założycieli Wspólnot Europejskich. Adenauer konsekwentnie dążył do objęcia niemieckich zbrodniarzy wojennych pełną amnestią. Sekretarzem stanu i szarą eminencją u kanclerza był Hans Globke, współtwórca osławionych norymberskich ustaw rasowych, które dały podstawę najpierw do represji, potem do Holokaustu Żydów europejskich.

W 1959 r. Reinhard Strecker przygotował wystawę pokazującą nazistowską przeszłość sędziów RFN. „Adenauer nie był nazistą, ale po 1945 r. otoczył się nazistami. Wychodził im naprzeciw, za wszelką cenę nie chciał dopuścić do procesów hitlerowskich zbrodniarzy przed niemieckimi sądami”. Większość ludobójców skazanych w 13 procesach norymberskich wyszła na wolność najpóźniej do połowy lat pięćdziesiątych. „Po przejęciu przez Niemców osądów zbrodni popełnianych w okresie istnienia III Rzeszy nastąpiła gorączka ulaskawień tych, którzy zostali skazani na karę więzienia lub śmierci” – podkreślał prof. Witold Kulesza.

W 1962 r. stanowisko prokuratora generalnego RFN objął Wolfgang Frankel. W okresie III Rzeszy skazał na śmierć co najmniej 30 osób, w tym robotnika polskiego, który osmieszył się nie zgodzić z opinią, że Hitler opanuje całą Europę. Dopiero po ujawnieniu zbrodniczej przeszłości Frankel został poproszony o rezygnację z zajmowanego stanowiska.

Ocenia się, że III Rzesza doprowadziła do śmierci 13 mln ludzi (bez żołnierzy poległych na frontach), za co odpowiedzialnych było około 200 tys. funkcjonariuszy reżimu. Prokuratury w RFN wszczęły śledztwo wobec 87 tys. osób, skazano 6456, w tym 182 na dożywocie (RFN zniosła karę śmierci). Zestawienie jest porażające: 13 mln ofiar – 182 osoby skazane na dożywocie.

German experts in Wehrwirtschaft, thanks to whom the Third Reich waged a brutal genocidal war, were in demand both in America and the Soviet Union after the war. Konrad Adenauer, a former member of the anti-Nazi opposition, the first Chancellor of the German Federal Republic (1949-1963), considered one of the founding fathers of the European Communities, was most appreciative of the qualifications of Third Reich functionaries. Adenauer consistently sought to extend a full amnesty to German war criminals. His secretary of state and the grey eminence was Hans Globke, the co-author of infamous Nuremberg racial laws that gave rise first to the repression, then to the Holocaust of European Jews.

In 1959, Reinhard Strecker prepared an exhibition showing the Nazi past of FRG judges. Adenauer was not a Nazi but surrounded himself with Nazis after 1945. He went out of his way for them, wanted to prevent Nazi criminals from coming in the thirteen Nuremberg trials were released by the 1950-1960s of Parliament. After the Germans took over the judgement of crimes committed during the Third Reich, there was a flurry of pardons for those who had been sentenced to prison or death, professor Witold Kulesza noted.

Wolfgang Frankel took the position of Attorney General of Germany in 1962. During the Third Reich period, he sentenced at least 30 people to death, including a Polish worker who dared not to agree with the opinion that Hitler would conquer the whole of Europe. It was only after the disclosure of Frankel's criminal past that he was asked to resign.

It is estimated that the Third Reich caused the deaths of 13 million people (excluding soldiers killed on the frontlines) for which about 200 thousand responsible functionaries of the regime were held accountable. In FRG, investigations were conducted against 87 thousand people, 6456 of whom have been sentenced, including 182 sentenced to life imprisonment. The FRG abolished the death penalty. The summary tallying 13 million victims - 182 people sentenced to life imprisonment.

Od lewej: Konrad Adenauer, Hans Globke
From left: Konrad Adenauer, Hans Globke

zdjęcia: Jan Nitecki

[POWRÓT DO STRONY GŁÓWNEJ IKONOGRAFII](#)